

ГАРГАУН Наталія Миколаївна

викладач іноземної мови Вінницького коледжу
Національного університету харчових технологій,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-8480-2566
e-mail: nuggargaun@gmail.com

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ КОЛЕДЖІВ

У статті описано модель формування економічної культури студентів технічних спеціальностей коледжів, організацію проведення й аналіз результатів педагогічного експерименту щодо формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків (МСТЕ), що дає підстави зробити висновки про ефективність сконструйованої моделі й реалізації комплексу педагогічних умов формування економічної культури МСТЕ в процесі фахової підготовки.

Констатувальний етап експерименту містив збирання даних, потрібних для проведення педагогічного дослідження; розробки критеріїв, показників і рівнів сформованості економічної культури МСТЕ; масове дослідження студентів закладів професійної та фахової передвищої освіти (технікумів і коледжів). Для досягнення цього зі студентами дослідних закладів професійної та фахової передвищої освіти (технікумів і коледжів), проводилися бесіди та тестування. Було доведено, що значна кількість респондентів схвально сприймають перспективу оволодіння економічною культурою, однак мало що знають про неї. Дослідження проведені на констатувальному етапі експерименту, показали, що вихідний рівень сформованості економічної культури майбутніх МСТЕ в експериментальній і контрольній групах наближено однаково низький за всіма компонентами. На формуальному етапі педагогічного експерименту здійснювалося дослідження рівня сформованості економічної культури МСТЕ в процесі фахової підготовки стосовно виділених критеріїв: мотиваційно-ціннісного, орієнтовано-когнітивного, креативного, діяльнісно-практичного. Розглядання результатів експерименту дозволило констатувати, що використання в навчанні студентів у закладах професійної та фахової передвищої освіти (технікумах і коледжах) запропонованого комплексу педагогічних умов позитивно позначається на формуванні економічної культури МСТЕ в процесі фахової підготовки. В експериментальній групі спостерігалось збільшення кількості студентів із високим і середнім рівнем сформованості економічної культури МСТЕ, що підтверджує висунуту гіпотезу.

Ключові слова: економічна культура; майбутні молодші спеціалісти техніки-електрики; фахова підготовка; педагогічні умови формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків; педагогічний експеримент.

ВСТУП

Постановка проблеми. Аналіз стратегічних орієнтирів розвитку української професійної освіти на подальше десятиліття та наявних тенденцій дозволяє стверджувати, що кардинальне коригування цих орієнтирів зумовлено соціально-економічними змінами в державі, а також методологічними тенденціями щодо зміни освітньої парадигми. Відповідно до гуманістичної парадигми освіти, професійна підготовка має бути орієнтованою не на об'єкт, а на створення умов для розвитку особистості як суб'єкта власної діяльності. Особистісно орієнтований підхід передбачає цей процес як такий, що відбувається відповідно до потреб особистості з її орієнтацією на самоактуалізацію згідно із власними інтересами та здібностями. Особистість має бути соціально активною, творчою, гармонійною, відповідальною за свої рішення та відкритою до інновацій.

Маючи складну природу, цей процес поєднує в собі педагогічні, психологічні, соціальні, еконо-

мічні та культурологічні складові і може бути представлений у вигляді комплексної педагогічної моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки. Аналіз концептуальних основ проблеми формування економічної культури студентів дозволив нам створити таку модель, структура якої визначена її метою: проектування процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки (див. рисунок).

Модель відображає діалектичну єдність традиційних та інноваційних складових, що забезпечують ефективність процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки. Для визначення змістової складової моделі було сформовано уявлення про те, які саме знання та вміння використовуватимуться майбутніми фахівцями електротехнічного профілю в майбутньому під час виконання своїх службових обов'язків, а

Модель формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки

також у соціальному й особистому житті. Для цього, в свою чергу, було визначено, в яких ситуаціях ці знання та вміння будуть сприяти прийняттю економічно вивірених рішень і формуванню економічної поведінки.

«Змістовий складник моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки виконує такі функції:

- мотивування майбутніх фахівців електротехнічного профілю до формування економічної культури як чиннику розвитку професійної культури сучасного спеціаліста в цілому;
- формування економічної культури як практично орієнтованого результату фахової підготовки, розвиток інтересу та самоідентифікації у сфері підприємницької діяльності;
- збагачення процесу фахової підготовки інформацією про особливості економічного життя України;
- забезпечення інтегративних зв'язків із спорідненими сферами професійної та соціальної життєдіяльності: культурними цінностями, моральними нормами суспільства, підприємництвом, економічною соціалізацією, основами науково-дослідницької діяльності, психологією прийняття економічних рішень, духовним і матеріальним добробутом особистості, задоволенням потреби саморозвитку людини тощо;

- створення педагогічних умов для розвитку вміння приймати ефективні рішення, в тому числі – в умовах невизначеності та ризику;
- розвиток креативного мислення майбутніх фахівців електротехнічного профілю, пошукових дій щодо алгоритмів вирішення питань, які виникають у процесі життєдіяльності;
- розвиток в рамках економічної культури аналітичних, рефлексивних, комунікативних здібностей майбутніх фахівців;
- акумуляція в економічній свідомості майбутніх фахівців знань, компетентностей, одержаних у результаті як з безпосереднього особистісного економічного досвіду, так і суспільного;
- контроль, регуляція, упорядкування дій майбутніх фахівців відповідно до поставлених цілей;
- оцінювання оточуючої дійсності, в тому числі – з точки зору економічної доцільності, відповідно до власних потреб та інтересів» [73, с. 62].

Зазначені функції створюють системно-синергетичну єдність, що надає моделі гуманістичний характер, дозволяє особистості майбутнього фахівця електротехнічного профілю розвиватися в якості суб'єкта власної діяльності та сприяє її ефективному професійно-особистісному визначенню, зокрема, – формуванню економічного мислення, вміння знаходити та використовувати еко-

номічну інформацію, приймати раціональні економічні рішення. Змістова складова моделі побудована не за предметно орієнтованим принципом, а за проблемним. Орієнтовне знання в цьому випадку – це знання про те, як виконувати нову дію. Воно містить у собі інформацію про підсумковий продукт економічної дії, про засоби та способи її здійснення, критерії оцінювання, контроль і коригування дій та операцій.

«Функції орієнтовані в напрямі від досягнення навченості до створення умов для соціалізації й індивідуалізації майбутніх фахівців, оволодіння ними норм не лише професійної, а й соціокультурної й економічної діяльності. В тих умовах, коли дисципліна «Економіка» не входить окремою самостійною дисципліною в навчальні плани фахової підготовки технічних коледжів, економічні інформаційні одиниці інтегруються в інші навчальні дисципліни та позанавчальну діяльність, що дозволяє формувати економічну культуру у більш широкому колі питань на засадах принципів соціально-економічної зумовленості, єдності теорії та практики, дослідницького пошуку і підприємництва, міждисциплінарності.

Формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки та компетенцій, що є її складовими, розподілено по всьому навчальному плану. На початку навчання майбутні фахівці мають собі уявляти сутність економічної культури та її складові компетенції, усвідомити її роль з точки зору їх професійної та соціально-особистісної успішності. Значну роль у цьому процесі відіграє використання під час фахової підготовки інноваційних педагогічних технологій» [10, с. 63].

Як стверджує Н. Кузнецова, «в умовах глобалізації та сучасних викликів, зумовлених змінами зовнішнього середовища, змінюються ціннісні пріоритети в ресурсному забезпеченні економічного розвитку країн, формуються нові життєві орієнтири, що сприяють особистісному розвитку кожної людини. Професійні знання стають цінним ресурсом, що впливає на рівень конкурентоспроможності фахівця на ринку праці та його добробуту. Освіта, як інструмент поширення нових знань, формує базові компетенції, необхідні фахівцеві для його професійної самореалізації та безперервного професійного розвитку. З цієї точки зору система освіти в суспільстві виконує важливу роль соціального індикатора людського розвитку.

Враховуючи, що професійні знання в епоху прогресивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій володіють здатністю швидко старіти, зазначає авторка, процес реформування системи вітчизняної освіти зумовлює необхід-

ність постійного моніторингу тенденцій і перспектив її розвитку, вивчення ключових факторів, що впливають на динаміку зміни кількісних і якісних показників» [31, с. 13].

Невід'ємною умовою такого процесу є безпосереднє застосування контексту сучасних реалій української економіки. Як стверджує Ф. Ялалов, справжня причина кризи знанієвої парадигми полягає в наявному нині протиріччі між укладом професійної освіти та сучасним бізнесом. Економіка давно перейшла на ринкові механізми, а професійна освіта, що здійснює підготовку кадрів для ринкової економіки, все ще не стала ринковою. Вона залишається державною за формою, фундаментальною та академічною за змістом. Тому зміст процесу формування молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки відображає зміни у сфері економіки, культури, наукових досліджень, інформаційних технологій, техніки, ринку праці тощо [64-66].

«Варто зауважити, що окремо взяті навчальні дисципліни не в змозі самостійно забезпечити формування в майбутніх фахівців економічної культури. Процес формування економічної культури майбутніх молодших спеціалістів електротехнічного профілю в процесі фахової підготовки більшою мірою змістовно прив'язаний до вивчення таких навчальних дисциплін, як «Економіка та організація електричних служб підприємств», «Основи підприємницької діяльності», «Енергозбереження», «Економіки сільського господарства та організації агроенергосервісу», «Основи підприємництва і управлінської діяльності» та ін. Разом з тим, поняття «економічна культура» має більш інтегрований характер, тому її формування не може бути обмеженим лише рамками цих дисциплін» [70].

«Формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків не може бути також локалізованим лише рамками навчального плану в цілому. Компетентнісний підхід змусив у дослідницько-експериментальному дослідженні переглянути традиційні підходи до формування економічної культури» [10, с. 63].

«Рівень розвитку професійно-технічної освіти, використання новітніх педагогічних технологій в освітньому процесі, формування в майбутніх молодших спеціалістах загальної культури визначається трансформацією функціональної ролі майбутніх фахівців як у ході навчання, так і в межах практичної діяльності. Ці тенденції стають важливим резервом оптимізації процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків. Вони вимагають певного перегляду як ціннісних орієнтацій професійно-технічної освіти, так і врахування складного ком-

плексу багатогранних відносин професійно-технічного закладу з мікро- і макросередовищем, удосконалення змісту, форм та методів навчання та виховання, забезпечення цілісної системи регуляції фахової підготовки для створення нових, особистісно та суспільно значущих продуктів» [70].

«Курси «Економіка та організація електричних служб підприємств», «Основи підприємницької діяльності», «Енергозбереження» сприяють узагальненню майбутніми фахівцями електротехнічного профілю знань окремих одиниць економічного змісту, використанню на практичних заняттях сучасних технологій під час розв'язання конкретних практичних завдань. Отже, змістова складова моделі виступає потужним засобом формування такої інтегрованої цілісності, як економічна культура в кризовий період розвитку суспільства» [10, с. 63].

Процес формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків відбувається в умовах *розвивального освітнього середовища*, головним критерієм якості якого є забезпечення всім суб'єктам освітнього процесу системи можливостей та умов для ефективного особистісного саморозвитку. Під поняттям «освітнє середовище» розуміємо, зокрема, взаємозв'язок педагогічних чинників, що забезпечують розвиток особистості майбутнього спеціаліста техника-електрика. В узагальненому вигляді освітнє середовище не лише надає інформацію, а й є активним стимулятором дій його суб'єктів у таких своїх видах, як:

- одна зі сторін процесу діяльності. Майбутній фахівець є під час цього учасником комунікаційного процесу з точки зору здатності представляти знання в тій формі, в якій знання може бути відчуженим, тобто в формі інформації;
- як форма комунікації між суб'єктами освітнього процесу;
- як суспільно-інформаційна інфраструктура.

«На освітнє середовище як умову практичного втілення педагогічних моделей і технологій вказували у своїх працях такі представники психологічної і педагогічної науки і практики, як Л. Виготський, О. Леонтьєв, І. Бех, А. Гагарін, С. Дерябо, Т. Івошина, Л. Кондрашова, О. Коротнова, В. Лебедева, Н. Лейтес, В. Панов, Ю. Панюкова (Ю. Абрамова), В. Рубцов, В. Слободчиков, О. Сусакова, А. Троцько, В. Ясвін та ін. Науковці стверджують, зокрема, що в сучасних умовах закладу професійної освіти вкрай необхідно звертати увагу на такі аспекти своєї діяльності, як гнучкість освітнього середовища (відповідність змінам у соціально-економічному житті суспільства), прозо-

ність (що забезпечує чіткі уявлення про подальшу професійну та соціальну самореалізацію особистості студента, перспективи його працевлаштування й ін.)» [10, с. 64].

«Отже, майбутній молодший спеціаліст стає реальним суб'єктом свого розвитку, а не залишається об'єктом педагогічного впливу. Зміст і технології процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків в рамках фахової підготовки є і засобом, і результатом комплексного розвитку особистості студента. Знання та компетенції економічного спрямування в даному контексті виконують роль засобу загального розвитку майбутніх фахівців. А вже в рамках загального комплексного розвитку створюються оптимальні умови для розуміння й інтеріоризації економічної та громадсько-суспільної основи існування соціуму в цілому. З одного боку, компетенції виступають як прикладний результат фахової підготовки – сформовану здатність успішно виконувати певні практичні завдання. Це певного роду «натаскування», тренування в певних ситуаціях, які в науковому обігу прийнято вважати квазіпрофесійними. З іншого боку – це постійна трансляція вимог до формування сучасного спеціаліста, професіонала, здатного не лише розв'язувати, а й знаходити, створювати для себе нові професійні завдання та прийнятні засоби їх розв'язання, тобто вимоги до розвитку мотиваційно-потребнісної сторони діяльності» [10, с. 64].

Освітнє середовище технічного коледжу становить інформаційне поле як власне економічного, так і інтегрованого змісту, що необхідне для формування економічної культури. Це інформація про ті об'єкти та процеси економічної сфери, з якими треба буде взаємодіяти й у разі потреби перетворювати в майбутній професійній діяльності.

Набута інформація в процесі емпіричної діяльності виступає засобом розвитку пізнавальних і соціальних здібностей молодших спеціалістів техніків-електриків, актуалізує їх творчий потенціал. У такому середовищі відбувається конструювання способів одержання нових знань, необхідних для ідентифікації студентами нових проблемних ситуацій та їх оптимального, в тому числі – економічно вивіреного розв'язання.

«У сучасному світі однією з найважливіших компетенцій фахівця у будь-якій галузі є вміння «керувати інформацією». Це означає здатність знайти, вибрати, оцінити інформацію з різних джерел. Необхідно навчити студента не тільки опрацювати новий матеріал, а й пов'язувати його з іншою інформацією і критично оцінювати його актуальність та якість» [19 с. 19].

Особливістю навчання в технікумах та коледжах є те, що за 3–4 роки педагоги мають вчорашнього школяра перетворити на компетентного фахівця. Тож необхідно навчити студентів швидко сприймати та опрацювати інформацію [19, с. 20].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи з цієї характеристики, освітнє середовище технічного коледжу спрямоване на формування в майбутніх фахівцях електротехнічного профілю економічної культури, набуття ними певних економічних знань, умінь, навичок, сприяє нарощуванню рис динамічності й адаптації студентів до змінюваних економічних умов. У функціональному аспекті середовище, що розглядається відповідно до вище зазначених педагогічних принципів спрямоване на створення умов, які забезпечують можливість:

- соціалізації й інтеграції молодших спеціалістів техніків-електриків у сучасний стан соціально-економічного життя країни відповідно до індивідуальних потреб, з одного боку, та до соціально-економічних і культурних цінностей суспільства, з іншого;
- формування економічного мислення та світогляду, морально-ціннісного ставлення до економічного життя в суспільстві;
- розвитку в майбутніх фахівців суб'єктності, що знаходить свій вияв в активності, усвідомленості дій, вибіркового підході до прийняття рішень, цілеспрямованій діяльності;
- мотивування майбутніх фахівців до участі в різноманітних видах і формах індивідуальної, групової та колективної діяльності як необхідної умови для формування економічної поведінки;
- відпрацювання тих чи інших систем поведінки (ролей) для реалізації тих прав і обов'язків особистості, які впливають з її позиції;
- проявлення креативності у форматі економічного свідомості;
- засвоєння основних моделей поведінки й економічних ролей;
- засвоєння специфіки ділового спілкування.

Такі технологічні показники освітнього середовища технічного коледжу, як адекватність відображення соціально-економічного життя країни й особистості в ній, функціональна відповідність меті та принципам процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків, кореляція внутрішньої логіки змісту підготовки з сукупністю та послідовністю дій технологічного процесу, а також продумана система проблемних завдань тощо сприяють тому, що студенти не лише усвідомлюють наявні протиріччя між реальним станом економіки країни та зроста-

ючими викликами та вимогами інформаційного суспільства, а й виявляють бажання запропонувати власні алгоритми щодо розв'язання наявних проблем, набувають рис перетворюючого лідера в сучасному соціально-економічному середовищі.

Освітнє середовище технічного коледжу в моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки формується:

- викладачем, який визначає та наповнює конкретним змістом програми навчальних курсів, що викладаються, надає інформаційне забезпечення, вибір навчальної літератури, технології та методи викладання тощо;
- педагогічним (викладацьким) колективом коледжу в цілому спільно з іншими суб'єктами освітнього процесу. Йдеться про вироблення загальних вимог до студентів, збереження традицій коледжу, культуру взаємовідносин між сторонами освітнього процесу, в тому числі – взаємовідносин економічного характеру;
- майбутніми фахівцями як суб'єктами власного життя, прагнення яких спрямовані на гармонійне поєднання власних інтересів і власної ініціативи з нормами та морально-етичними цінностями суспільства в цілому в умовах економічного плюралізму. Це дозволяє більш точно визначити кінцевий результат впливу освітнього середовища технічного коледжу, а також комплексних дій педагогічного колективу, спрямованих на формування в майбутніх фахівців електротехнічного профілю економічної культури.

Провідною основою має бути активний діяльнісний підхід. Отже, освітнє середовище в цій моделі не лише створює додаткові умови для всебічного розвитку особистості майбутніх фахівців в цілому, а й створює умови для формування у нього функціональної економічної свідомості, яка, в свою чергу, регулює економічну поведінку на основі компетентнісного підходу.

Моделювання процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки дає найкращі результати в разі забезпечення нерозривного зв'язку його цілей і змісту із відповідною спеціально розробленою *технологічною (діяльнісною) складовою*.

Варто зазначити, що набуття майбутніми фахівцями життєво важливих складових загальної культури, серед яких належне місце займає економічна культура, в руслі світових та європейських підходів до набуття фахової освіти можливе лише за умови застосування новітніх педагогічних технологій [6; 20-23; 25; 41- 47; 49; 53-55; 59].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Завдяки технологічній побудові процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків забезпечується пізнавальний рух за наступним алгоритмом: від споглядання до емпіричного досвіду, від абстрактного до ідеального конкретного, а потім – до реального конкретного, що інтегровано реалізується в економічній поведінці особистості. Формування економічної культури майбутніх спеціалістів змодельований на положеннях діяльній теорії засвоєння, яка розглядає навчання як формування пізнавальної діяльності тих, хто навчається: «Ця діяльність має бути адекватною, тобто має відтворювати в собі риси тієї діяльності людей, яка є кристалізованою, кумульованою в цьому предметі або явищі, точніше, в системах, які вони створюють» [37].

Методика професійного навчання в багатьох навчальних закладах, і в технічних коледжах зокрема, характеризується застосуванням усталених традиційних підходів до освіти за готовими навчальними планами і програмами. Вони орієнтовані на інформаційно-ілюстративну побудову освітнього процесу, на передачу готових знань і вмій, що не може забезпечити для тих, хто навчається, природних і цілісних уявлень про сферу його професійної самореалізації та доцільності діяльності в її рамках. Тому технологічні функції освітнього середовища в процесі формування економічної культури майбутніх фахівців електротехнічного профілю забезпечуємо наступними його показниками:

- адекватністю відображення соціально-економічного життя суспільства й особистості в ньому;
- функціональна відповідність меті та принципам процесу формування економічної компетентності студентів;
- внутрішня логіка змісту підготовки корелюється з сукупністю та послідовністю дій технологічного процесу;
- відображення в освітньому середовищі базових демократичних та гуманістичних моральних цінностей сучасного суспільства;
- оптимальне співвідношення образного та понятійного, конкретного й абстрактного;
- взаємозв'язок функціональних зон освітнього середовища;
- можливість оперативного коригування і доповнення змісту та технологічних процедур;
- комплексність та універсальність застосування.

Технології формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у про-

цесі фахової підготовки побудовані відповідно до мети та завдань дослідження, а також його теоретико-методологічної основи в контексті компетентнісного підходу. Застосування компетентнісного підходу до процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків передбачає таку організацію освітньої діяльності студентів у розробленій моделі, яка певною мірою формує досвід економічно успішної людини як суб'єкта соціальної дії. Її складовими є: формування ціннісного ставлення до економічної ситуації та відповідної мотивації; цілепокладання; оцінювання ризиків; вибір і прийняття оптимально економічного рішення; пошук необхідної й опрацювання наявної інформації; планування (проектування) діяльності; дії та (в разі необхідності) їх поточна корекція; одержання належного.

Комплекс інноваційних технологій формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки є багатовимірним і синергетичним. Його багато вимірність зумовлена такими чинниками, як:

- суспільно-економічні (стан економіки суспільства, особливості ринку праці на поточний період, запитувані компетенції та компетентності індивіда в європейському контексті, умови життя);
- особистісні та міжособистісні (кожний майбутній фахівець у процесі формування економічної культури здатний знайти оптимальне для себе та найближчого оточення досягнення цілей та обрати оптимальний темп дій);
- наукові (розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, економіки та підприємництва);
- соціально-інтеграційні (рівень інтеграції України в світову економічну систему, відповідність діяльності професійних навчальних закладів соціальному замовленню суспільства, виробничо-комерційна діяльність закладів передвищої освіти в сучасних умовах);
- нормативно-правові (розвиток нормативно-правової бази економічної та підприємницької діяльності у державі, правове забезпечення освітньої діяльності закладів передвищої освіти);
- методичні (сучасні методи професійно-теоретичної підготовки в системі професійної та фахової передвищої освіти, сучасні форми організації навчальної діяльності майбутніх фахівців під час проведення занять з професійно-теоретичної підготовки, використання елементів раціоналізаторської та винахідницької діяльності в освітньому процесі технічного коледжу тощо).

Комплекс технологій побудований на взаємодії усіх суб'єктів фахової підготовки і спрямований на розвиток у студентів таких якостей, як суб'єктність, відповідальність, самоактуалізація, прагнення до самоосвіти, активна включеність у систему сучасних економічних відносин, усвідомлення власної значущості як громадянина держави, а також самореалізації в професійній і соціальній діяльності. У дослідженні виходили з того, що поняття «економічна культура» містить не лише когнітивний та операційний компоненти, а й аксіологічний, мотиваційний, соціальний, поведінковий, які надають йому особистісного характеру відповідно до індивідуальних якостей конкретної особистості. Це сприятиме тому, що майбутній спеціаліст крім більш глибокого засвоєння основ власної професії формуватиме певну творчу мотивацію до саморозвитку.

Зазначені складові моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки забезпечують нову систему взаємовідносин між усіма об'єктами освітнього процесу. Це в першу чергу:

- розширення свобод і можливостей студентів щодо вибору видів діяльності;
- дотримання принципів педагогіки співробітництва та педагогічної підтримки;
- розширення системи спільної діяльності всіх суб'єктів процесу фахової підготовки;
- введення системи договірних відносин;
- створення психологічного клімату взаємної поваги та довіри й ін.

Шляхом створення ситуації співпричетності, взаємодії в суб'єктно-особистісній формі можна досягти вмотивованості майбутнього спеціаліста, створити творчу атмосферу спілкування, дати змогу студентам стати реальними суб'єктами освітньої діяльності. Саме такий підхід сприяє розвитку здатності майбутніх спеціалістів техніків-електриків до генерації ідей, їх аналізу, самостійного прийняття рішень, формування власної дум-

ки, позиції, взаємодії та діалогу в процесі розв'язання спільних завдань.

Важливими структурними компонентами моделі є критерії та рівні сформованості економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків. Саме ці компоненти спрямовані на визначення якості та результативності процесу формування економічної культури студентів у процесі фахової підготовки. Вибір критеріїв зумовлений такими чинниками, як ринок, підприємницька діяльність, відносини між державою й особистістю, професійна культура сучасного спеціаліста.

Дані компоненти моделі визначено метою, змістом, особливостями освітнього середовища, в якому відбувається фахова підготовка студентів. Отже, на основі гіпотези дослідження, провідних методологічних принципів у вигляді педагогічної моделі відображено найбільш важливі структурні та функціональні елементи системи формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки. Запропонована модель відображає сутність процесу формування економічної культури майбутніх фахівців електротехнічного профілю у відповідності до стратегічних орієнтирів розвитку української професійної освіти та спрямована на створення умов для розвитку особистості майбутнього молодшого спеціаліста як суб'єкта власної діяльності. Дотримання в моделі принципів єдності теорії та практики, дослідницького пошуку і підприємництва, а також міждисциплінарності забезпечує її адекватність щодо відповідності майбутніх фахівців сучасним вимогам ринку праці та соціально-економічній реальності України в цілому. Структура та технологічне функціонування системи, яку представлено у вигляді запропонованої моделі, створюють педагогічні умови, необхідні для формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. А. Основи педагогічного експерименту і кваліметрії: навч.-метод. посібник / Т. А. Алексєєнко, В. В. Сушанко. – Чернівці : Рута, 2003. – 41 с.
2. Бойчук В. М. Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 49 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 67-72.
3. Вербовський В. В. Як правильно підготувати наукове дослідження: навч.-метод. посіб. для студ. і магістрантів / В. В. Вербовський. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 123 с.
4. Клименюк О. В. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження: Авторський підручник / О. В. Клименюк. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – 398 с.
5. Кловак Г. Т. Основи педагогічних досліджень: навч. посіб. – Чернігів : Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. – 260 с.
6. Коношевський Л. Л. Обробка психологічних досліджень засобами ІКТ : Навчально-методичний посібник / Л. Л. Коношевський, І. Ю. Шахіна. – Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2011. – 200 с.
7. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / Антс Аугустович Кыверялг. – Таллин : Валгус, 1980. – 334 с.

8. Лаврентьєва Г. П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту / Г. П. Лаврентьєва, М. П. Шишкіна. – К. : ПТЗН, 2007. – 72 с.
9. Педагогічний експеримент у системі інноваційної освітньої діяльності / Упор.: Кошка О. А., Красовська В. Ю. – Хмельницький : ХОІППО. – 2014. – 126 с.
10. Сисоєва С. О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: [навч.-метод. посіб.]. – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 460 с.

References

1. Aleksyeyenko T. A. Osnovy` pedagogichnogo ekspery`mentu i kvalimetriyi: navch.-metod. posibny`k / T. A. Aleksyeyenko, V. V. Sushanko. – Chernivci : Ruta, 2003. – 41 s.
2. Bojchuk V. M. Ekspery`mental`na perevirka efekty`vnosti organizacijno-pedagogichny`x umov pidgotovky` vchy`teliv do proforiyentacijnoyi roboty` / V. M. Bojchuk, L. L. Konoshevs`ky`j, O. Yu. Sagadina // Suchasni informacijni tehnologiyi ta innovacijni metody`ky` navchannya u pidgotovci faxivciv: metodologiya, teoriya, dosvid, problemy` // Zb. nauk. pr. – Vy`p. 49 / redkol. – Ky`yiv-Vinny`cya : TOV firma «Planer», 2017. – S. 67-72.
3. Verbovs`ky`j V. V. Yak pravyl`no pidgotuvaty` naukovе doslidzhennya: navch.-metod. posib. dlya stud. i magistrantiv / V. V. Verbovs`ky`j. – Lugans`k : Al`ma-mater, 2007. – 123 s.
4. Kly`menyuk O. V. Vy`klad ta oformlennya rezul`tativ naukovogo doslidzhennya: Avtors`ky`j pidruchny`k / O. V. Kly`menyuk. – Nizhy`n : Aspekt-Poligraf, 2007. – 398 s.
5. Klovak G. T. Osnovy` pedagogichny`x doslidzhen`: navch. posib. – Chernigiv : Chernigivs`ky`j derzhavny`j centr naukovotexnichnoyi i ekonomichnoyi informaciyi, 2003. – 260 s.
6. Konoshevs`ky`j L. L. Obrobka psy`xologichny`x doslidzhen` zasobamy` IKT : Navchal`no-metody`chny`j posibny`k / L. L. Konoshevs`ky`j, I. Yu. Shaxina. – Vinny`cya : TOV Firma „Planer”, 2011. – 200 s.
7. Кыveryalg A. A. Metody`y`ssledovany`ya v professy`onal`noj pedagogy`ke / Ants Augustovy`ch Кыveryalg. – Tally`n : Valgus, 1980. – 334 s.
8. Lavrent`yeva G. P. Metody`chni rekomendaciyi zorganizaciyi ta provedennya naukovopedagogichnogo ekspery`mentu / G. P. Lavrent`yeva, M. P. Shy`shkina. – K. : PTZN, 2007. – 72 s.
9. Pedagogichny`j ekspery`ment u sy`stemi innovacijnoyi osvith`noyi diyal`nosti / Upor.: Koshka O. A., Krasovs`ka V. Yu. – Xmel`ny`cz`ky`j : ХОІППО. – 2014. – 126 с.
10. Sy`soyeva S. O. Pedagogichny`j ekspery`ment u naukovy`x doslidzhennyax neperervnoyi profesijnoyi osvity`: [navch.- metod. posib.]. – Lucz`k, VAT «Voly`ns`ka oblasna drukarnya», 2009. – 460 s.

Наталія Гарагун. Методические принципы формирования экономической культуры студентов технических специальностей колледжей

В статье описана модель формирования экономической культуры студентов технических специальностей колледжей, организация проведения и анализ результатов педагогического эксперимента по формированию экономической культуры младших специалистов техникумов-электриков (МСТЕ), что позволяет сделать вывод об эффективности сконструированной модели и реализации комплекса педагогических условий формирования экономической культуры МСТЕ в процессе профессиональной подготовки.

Констатирующий этап эксперимента включал сбор данных, необходимых для проведения педагогического исследования; разработки критериев, показателей и уровней сформированности экономической культуры МСТЕ; массовое исследование студентов учреждений профессионального и до профессионального перед высшими образованием (техникумов и колледжей). Для достижения этого со студентами исследовательских учреждений профессионального и профессиональной перед высшими образования (техникумов и колледжей), проводились беседы и тестирования. Было доказано, что значительное количество респондентов положительно воспринимают перспективу овладения экономической культурой, однако мало что знают о ней. Исследования проведенные на констатирующем этапе эксперимента, показали, что исходный уровень сформированности экономической культуры будущих МСТЕ в экспериментальной и контрольной группах равно низкий по всем компонентам. На формирующем этапе педагогического эксперимента осуществлялось исследование уровня сформированности экономической культуры МСТЕ в процессе профессиональной подготовки в отношении выделенных критериев: мотивационно-ценностного, ориентированно-когнитивного, креативного, деятельно-практического. Рассмотрение результатов эксперимента позволило констатировать, что использование в обучении студентов в учреждениях профессионального и предпрофессионального высшего образования (техникумах и колледжах) предлагаемого комплекса педагогических условий положительно сказывается на формировании экономической культуры МСТЕ в процессе профессиональной подготовки. В экспериментальной группе наблюдалось увеличение количества студентов с высоким и средним уровнем сформированности экономической культуры МСТЕ, что подтверждает выдвинутую гипотезу.

Ключевые слова: экономическая культура; будущие младшие специалисты техники-электрики; профессиональная подготовка; педагогические условия формирования экономической культуры младших специалистов техникумов-электриков; педагогический эксперимент.

Natalia Gargaun. The methodical principles of formation of the economic culture of students of technical specialties of the colleges

The article describes the organization and analysis of the results of the pedagogical experiment on the formation of economic culture of junior specialists-electricians (MSTE), which gives grounds to conclude on the effectiveness of the constructed model and implementation of a set of pedagogical conditions for the formation of economic culture of MSTE in professional training. The ascertaining stage of the experiment included the collection of data required for pedagogical research; development of criteria, indicators and levels of formation of economic culture of MSTE; mass research of students of vocational and professional higher education institutions (technical schools and colleges). To achieve this, interviews and testing were conducted with students of research institutions of professional and professional higher education (technical schools and colleges). It has been proven that a significant number of respondents approve of the prospect of mastering economic culture but know little about it. The research carried out at the observational stage of the experiment showed that the initial level of formation of the economic culture of future MSTE in the experimental and control groups is approximately equally low for all components. At the formative stage of the pedagogical experiment, a study of the level of formation of the economic culture of MSTE in the process of professional training in relation to the selected criteria: motivational-value, oriented-cognitive, creative, activity-practical. Consideration of the results of the experiment allowed to state that the use of the proposed set of pedagogical conditions in the education of students in institutions of professional and professional higher education (technical schools and colleges) has a positive effect on the formation of economic culture MSTE in the process of professional training. In the experimental group there was an increase in the number of students with a high and medium level of formation of economic culture MSTE, which confirms the hypothesis. Key words: economic culture, future junior specialists of electricians, professional training, pedagogical conditions of formation of economic culture of junior specialists of electricians, pedagogical experiment.